

LBRIS | We know
books

Édouard Launet

*În capătul laboratorului,
pe stânga*

Adevărata știință de tot răsul

Traducere din limba franceză de Raluca Dincă

EDITURA
ART

<i>Cuvânt-înainte</i>	5
Sinucideri ca-ntre prieteni	11
Oaie pe măsură	15
Ochi de porumbel	17
Vineri 13	19
Foca rockeriță	21
Van Gogh și ora 21:08	23
Pinguini-basculați	25
O lingură pentru Darwin	27
Vata de zahăr și misterul ei	29
Universul e oval	31
Zi mersi că nu ești păros	33
A profesia insulte	35
Plouă cu pâine prăjită	37
Virus de gradul III	39
Trage în țeapă tot ce prinde	41
Inteligență zero	43
Terenul de stele	47
Medicină acrobatică	49
Strigătul congelatorului	53
Și peștii plâng... nu-i așa?	55
Proust: aviz de cercetare	57
Fizica la înălțime	61
A tăia frunză la câini sau a pieptăna girafa	63
Fă-ți plinul de cocaină	65
Știința dă cu nuca-n perete	67

„Dacă un marțian trage un părț“	69
Știința sub efectul extasy	71
Nu Jura, nimic nu e bătut în cuie	73
Dragoste nebună	75
Căsați acum, dacă sunteți cu mine!	77
povestea iepurașului fluorescent	79
Tăcerea te adoarme	81
Fasole fără fâs	83
Abordarea științifică a golfului	85
Pompierii piromani	89
Mă sparge chestia asta	91
Pisica-antialergie	93
Derapaje controlate	95
Arta dentară vinde gogoși	97
Păzea! Șomeri la orizont!	99
Știință pe pin-up	101
Hai să ne legănăm...	103
<i>Assiette anglaise</i>	105
Ca-n filme	107
Mâța enervantă	111
<i>Minority report</i>	113
Infarct la Campionatul Mondial	115
Amor de laborator	117
Un proiect făcut scrum	119
Stânga stângilor	121
Un arhipelag sub tensiune	123
Mâncare, băutură și bacșiș	125
Cinematica elefantină	127
Sughițuri în ceață	129

Suntem tentați să considerăm articolul „Sinucidere cu ajutorul focurilor de artificii“, apărut în *Journal of Forensic Sciences* (vol. 46, nr. 2, pp. 402–405), apogeul operei lui José Blanco-Pampin. Acest expert spaniol în medicină legală s-a specializat în documentarea celor mai neobișnuite metode de sinucidere, dezvăluind cea mai mare parte a cercetărilor sale în presa savantă.

Cum să te sinucizi cu focuri de artificii? Blanco-Pampin analizează două cazuri: unul (din motive financiare) și-a pus petarde în cap, altul (bolnav mintal) și le-a pus în gură. Rezultatul a fost același: „decesul provocat de distrugerea sistemului nervos central“. Mult mai greu ar fi să-ți faci seamă cu paracetamol. Totuși, expertul spaniol a reușit să descopere un asemenea caz – o tânără cu antecedente psihiatrice –, pe care l-a prezentat în *Cuadernos de medicina forense* (nr. 29, iulie 2002). Păstrându-se în același registru, Blanco-Pampin a examinat, în *International Journal of Legal Medicine* (vol. 111, nr. 3, pp. 151–153), primul caz de sinucidere cu pentoxifilină, un vasodilatator apriori puțin periculos. Un bărbat de 54 de ani abia s-a mai putut mișca după ce a luat doza terapeutică de treizeci de ori; efectul a fost dilatarea sistemului vascular periferic în proporții incredibile.

---

¹ Aluzie la romanul tradus în franceză cu titlul *Petites suicides entre amis* (2003) al scriitorului finlandez contemporan Arto Paasilinna (n. tr.).

Cu greu ne putem închipui ferocitatea concurenței în medicina legală de la nivel înalt. O echipă din Italia n-a apucat bine să se umfle în pene că a identificat „primul caz «adevărat» de sinucidere prin spânzurare într-un automobil“ (în *American Journal of Forensic Medicine and Pathology*, vol. 16, nr. 4, pp. 352-354), că José Blanco-Pampin a și dat o replică, în același ziar (vol. 22, nr. 4, pp. 367-369), expunând DOUĂ cazuri. În magistratul său „Suicidal hanging within an automobile“, spaniolul vorbește despre cum s-a spânzurat un șofer cu ajutorul curelei și cum a reușit un individ să se spânzure direct cu centura de siguranță. De fiecare dată, precizează Blanco-Pampin, motorul era oprit, geamurile ridicate și ușile închise. În acest fel, se schițează un soi de cadru general pentru sinuciderea rutieră prin strangulare.

Se pare că nu doar în domeniul „suicidului complex planificat“, cum spun experții, Blanco-Pampin își depășește concurența. Spaniolul a putut prezenta în *American Journal of Forensic Medicine and Pathology* (vol. 18, nr. 1, pp. 104-106) cazul unui tânăr găsit spânzurat și cu un glonț în cap – ipoteza crimei a trebuit dată la o parte –, dar, din păcate, a ratat cazul unei femei în vârstă de 90 de ani care și-a tras simultan două gloanțe în cap cu două pistoale de calibru 6.35 (unul în fiecare tâmplă). Acest ultim exemplu a apărut în același ziar (vol. 23, nr. 4, pp. 329-333), semnat de echipa italiană care a descoperit și prima spânzurare „adevărată“ într-o mașină. La așa faptă, așa răsplată?

Cu toate acestea, coronița i se acordă unui anume L.M. al-Alousi, de la Institutul Medico-Legal din Bagdad, pentru articolul „Răni cu pistolul automat: sinucidere cu opt gloanțe“, publicat în 1990 în *American Journal of Forensic Medicine and Pathology*

UBDIS | We know books

(vol. 11, nr. 4, pp. 275–281). Era pe vremea gloriei lui Saddam Hussein, când găseai la morgă câte opt gloanțe în corpurile „sinucigașilor“. Și apoi făceai din asta articole pentru revistele americane de știință.

Oaia este un animal plin de defecte. E greu s-o tunzi. Lâna se strânge când e spălată. Nu dă niciodată destulă carne. Carnea are și un miros puternic etc. Vestea bună este că știința a găsit o soluție pentru fiecare imperfecțiune. Vestea proastă este că nu se poate rezolva totul în același timp: trebuie să alegem între „oaia pentru carne“ și „oaia pentru lână“.

„Oaia de lână“ nu este niciodată încântată să fie tunsă pe spate. Trebuie târâtă din țarc până la locul special amenajat pentru tuns. Iar asta nu e deloc ușor. Australianul care tunde oile are de șase ori mai multe accidente de muncă decât media națională, în toate meseriile. Prin urmare, e destul de firesc demersul lui John Culvenor, de la universitatea australiană din Ballarat, care a testat diferite tipuri de podea (din lemn, din plastic și din metal), în diferite planuri înclinate, pentru a găsi dispozitivul cel mai bine adaptat la căratul oilor. În revista *Applied Ergonomics* (vol. 33, pp. 523–531), a ajuns la concluzia că podelele din parchet înclinate cu 10% erau soluția cea mai bună.

„Oii de carne“ nu i-ar plăcea să pună asemenea probleme speciei umane. Fără lână, i-ar fi mai bine, iar crescătorilor la fel. Ei bine, s-a întâmplat și asta: o echipă de geneticieni americani au „meșterit“ oaia cu păr, mai ușor de întreținut. Născută din încrucișarea mai multor rase, la Clay Center (Nebraska), „oaia de carne cu păr“ dă, în plus, o carne mai dulce la gust decât „oaia de lână“ – aflăm din revista *Nature* (aprilie 2003). Evident, este de prisos s-o tunzi.

LIBRIS | We know books

Iată ceva și mai tare: oaia cu posterior dolofan. Asta vine din Carolina de Nord, unde alți geneticieni au constatat că mutația unei gene a oii are ca efect dezvoltarea masei musculare în proporții incredibile în partea dorsală a animalului. Descoperită la Duke University din Durham (unde figurează sub numele de „oaia cu fese frumoase“) și prezentată în revista *Genome Research*, oaia cu posterior dolofan are niște pulpe frumoase, dar fundul plin de lână. Ideal ar fi să se conceapă o oaie cu păr și cu posterior dolofan, dar în literatura științifică nimic nu ne arată că s-a întâmplat deja.

Urgența era următoarea: de conceput oaia cu lână care nu se strânge la spălat. E pe cale să reușească. O echipă de la Csiro (corespondentul australian al Centrului Național de Cercetare Științifică) a descoperit că „strângerea lânii este o caracteristică pe care oile o transmit prin moștenire genetică“. Apoi au identificat gena respectivă. Mai trebuie doar alese animalele potrivite în momentul reproducerii. Puloverele largi vor rămâne largi, iar frățiorul dumneavoastră își va putea cumpăra direct unul pe măsură, fără să-l mai aștepte pe al dumneavoastră după a treia spălare. Nu vor fi decât avantaje, dar cu genetica asta, fiecare pentru sine.

Următoarea etapă ar putea fi renunțarea la serviciile oii. Asta ar permite acestui blând animal să se întoarcă la stadiul de sălbăticie. De-a lungul timpurilor, trebuie să viseze la asta.

Un porumbel poate să facă diferența dintre un Monet și un Picasso. Un porumbel adevărat, se-nțelege, cu pene și cioc. Știm asta de când un cercetător japonez, Shigeru Watanabe, s-a străduit să ducă la capăt experimentul cu pricina la Universitatea din Keio. El a publicat această descoperire interesantă în *Journal of the Experimental Analysis of Behavior* (vol. 63, pp. 165–174), cu titlul cât se poate de clar „Pigeons discrimination of painting by Monet and Picasso“.

Asta nu înseamnă că porumbelul are un ochi infailibil și avizat (chiar dacă are o percepție vizuală a culorilor mai bine dezvoltată decât a noastră). Doar că nu ține neapărat să crape de foame. Shigeru Watanabe și a sa echipă au proiectat în fața păsării diapozitive color reprezentând câteva lucrări ale celor doi pictori. Apăsând cu ciocul pe un buton, porumbelul putea să mănânce, dar numai dacă pe ecran era un Monet. Dacă avea în față un Picasso, era strâns cu o curelușă. Fără înclinații suicidare, porumbelul s-a prins repede de figură. Apoi specialistul în științe cognitive i-a arătat alte tablouri, inedite pentru subiectul cu pene. Și atunci, din prima, pasărea noastră a știut când să dea cu ciocul, aproape de fiecare dată. Învățase să facă diferența între impresionism și cubism. La Monet – miam-miam! (se lingea pe cioc), iar la Picasso – iah! Și alți porumbei au fost supuși la aceleași probe, cu același succes. În cazul unora, s-au inversat rolurile: Picasso – miam-miam!, Monet – iah! Mergea treaba, semn că porumbeilor le este totul clar în materie de pictură.

LBRIS | We know books

Dar dacă tablourile erau întoarse cu susul în jos? Pentru păsările noastre, Picasso văzut dintr-o parte era aceeași Mărie cu altă pălărie. Însă nu puteau recunoaște deloc un Monet. Watanabe a observat: „Comportamentul porumbeilor poate să depindă de obiectele reprezentate de tablourile impresioniste, dar nu și de cele din lucrările cubiste.“ Distinsul om de știință ar fi putut să se oprească aici. Poate chiar ar fi trebuit.

Cu toate acestea, el a continuat dresarea animăluțelor cu o altă probă: să nu-l confunde pe Van Gogh cu Chagall. Altă mâncare de pește! Căci – chiar dacă și o amibă își dă seama că e o întreagă lume între un mal al Senei văzut de Claude și o chitară transformată de Pablo, în etapa cubistă – un hominid destul de amețit îl poate lua pe Vincent drept Marc, câteodată. Așa să se-ntâmple oare și cu un porumbel? Nu: aproape de nouă ori din zece, păsările au știut să ciugulească mai mult în fața lui Van Gogh decât în fața lui Chagall. Și au putut, în sfârșit, să mănânce.

Am putea ajunge la concluzia că materia cenușie – cam cât o alună – a unui porumbel este ceea ce trebuie ca să nu te rătăcești într-un muzeu. Ne-am înșela. Răspunsul corect este: „Porumbeii pot fi controlați de stimuli vizuali complecși, sugerând astfel o capacitate de categorizare.“

Apoi o echipă de profesori universitari olandezi a contestat această concluzie într-un articol la fel de serios, intitulat „What does a pigeon see in a Picasso?“, tot în *Journal of the Experimental Analysis of Behavior* (vol. 69, pp. 223–226). Ei au precizat că un porumbel așezat în fața unui tablou al lui Delacroix ezită între impresionism și cubism. Înseamnă că nu știe nimic, dar absolut nimic.

În perioada Luminilor, știința spera să stârpească superstițiile. Astăzi, ea nu face decât să-și măsoare eșecul. Într-o anchetă Gallup² făcută în 1996, 88% dintre americani au recunoscut că sunt superstițioși, în diferite grade: puțin, mediu, foarte. Un alt studiu arăta că 72% dintre ei au unul sau mai multe talismane. În 2003, British Association for the Advancement of Science ne informează că tinerii sunt mai superstițioși decât cei în vârstă, iar femeile, mai superstițioase decât bărbații.

Așa se face că superstiția a devenit un sector de studii destul de dinamic. Mai întâi, se cercetează dacă oamenii sunt într-adevăr sinceri atunci când răspund la anchete. De pildă, doar 12% spun că nu trec pe sub o scară. Îți poți da seama repede că sunt o tonă de mincinoși. Un cercetător englez a pus o scară în mijlocul unui trotuar și a numărat câți preferă să o ocolească. Rezultatul: 70 din 100.

Dar poate că lumea are dreptate să fie superstițioasă. Pentru a verifica acest lucru, un student american a luat o pisică neagră obișnuită, o monedă și câțiva cobai umani. Aceștia din urmă trebuiau să joace cap sau pajură, pisica se preumbla prin fața lor, apoi iar cap sau pajură – ca să vadă dacă s-a schimbat norocul. Pentru a fi cât mai riguros, studentul formase un „grup martor“

---

² *The Gallup Organization* este una dintre cele mai mari firme de consultanță în domeniul managerial din lume. Realizează cea mai importantă sursă de evaluare a opiniei publice din lume începând din 1935 (n. tr.).

de cobai, făcând un experiment identic, dar, de data asta, cu o pisică albă. Rezultatul: nici o diferență semnificativă între cele două grupuri. Ajuns în acest punct al demersului experimental, a tras concluzia că lumea nu trebuie să se abțină să spargă oglinzi sau să se întoarcă din drum într-o zi de vineri 13. De asemenea, a demonstrat că lumea se va feri totuși de multe lucruri, dar că nu va recunoaște.

Ne putem amuza trecând în revistă toate maniile stupide în voia cărora se lasă oamenii pentru a-și atrage norocul, dat fiind că pe acest teren imaginația și tirania par fără margine. O anchetă condusă de psihologul britanic Richard Wiseman a reușit să adune următoarele mărturisiri. Mă feresc să rămân în WC după ce am tras apa. Când văd un dric, stau cu mâna pe gulerul cămășii până când zăresc o pasăre. Când ceasul e 12 și 12 (sau 13 și 13), spun 1212 (sau 1313) cu voce tare.

Această listă de rituri conspiratoare poate fi continuată la nesfârșit, după cunoștințele fiecăruia dintre noi. Acest fapt duce în domeniul cercetării la numeroase experimente cu adevărat remarcabile. Ar trebui verificate toate, să vedem ce merge (oare vom ști vreodată?), ce nu ne ajută la nimic și de ce. Cercetătorii s-ar pune pe treabă cu entuziasm și cu o grămadă de amulete în buzunare; pentru că, se știe, chiar dacă ești om de știință, asta nu te împiedică să fii superstițios. Laboratoarele ar fi pline de pisici negre, așezate sub scări, sub privirile oamenilor de știință care mângâie canarii cântători și purtători de noroc. Presa științifică și-ar găsi destui cititori.